СТРАТЕГИЯ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПНОСТТА
(2012 – 2020)

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. УВОД..... 3
II. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ..... 4
1.ЦЕЛ НА СТРАТЕГИЯТА..... 4
2.ПРИНЦИПИ..... 4
3.ЦЕЛЕВИ ГРУПИ..... 7
III. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА, ТЕНДЕНЦИИ И ИЗВОДИ..... 7
1.ИНСТИТУЦИОНАЛНА СИСТЕМА..... 7
2.НОРМАТИВНА РАМКА..... 15
*3.*ХАРАКТЕРИСТИКИ ПО СТРУКТУРАТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА... 18
4.ИЗВОДИ.....22
IV. НАЦИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯНАПРЕСТЪПНОСТТА.....23
1.ПРИОРИТЕТИ ПО ЛИНИЯ НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА.....23
2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА..... 24
3.ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ ЛИЧНОСТТА.....25
4. *ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ СОБСТВЕНОСТТА*.....28
5. ПРЕВЕНЦИЯ В СЕМЕЙСТВОТО.....29
6. ПРЕВЕНЦИЯТА В ОБЩНОСТТА.....30
7. ПРЕВЕНЦИЯ СРЕД ДЕЦА И МЛАДЕЖИ..... 32
8. ПРЕВЕНЦИЯ С ЛИЦА И ГРУПИ В РИСК ОТ ВИКТИМИЗИРАНЕ.....33
9. ПРЕВЕНЦИЯ С ЛИЦА И ГРУПИ В РИСК ОТ КРИМИНАЛЗИРАНЕ...35
10. ПРЕВЕНЦИЯ НА ЗАВИСИМОСТИТЕ.....36
11. ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ И ОБУЧЕНИЕ КАТО СРЕДСТВО ЗА ЕФЕКТИВНА ПРЕВЕНЦИЯ.....37
12. НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ КАТО СРЕДСТВО ЗА ЕФЕКТИВНА ПРЕВЕНЦИЯ.....38
13. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА ПРЕВЕНЦИЯТА.....39
V. *ЗАКЛЮЧЕНИЕ*.....40
1.ФИНАНСИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТАТЕГИЯТА.....40
2. МЕХАНИЗМИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ И ОТЧИТАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА.....40

I. УВОД

През последните години престъпността се характеризира с негативна динамика на количествените и качествените си параметри, за което в голяма степен допринасят кризисните процеси в сферата на икономиката и социалния живот. Тежестта на кризата, демографските процеси и криминологичните анализи дават основание да се предположи, че криминогенната обстановка ще продължи да се усложнява, което би се отразило неблагоприятно върху престъпността в Република България.

Нереализираните през годините политики в областта на икономиката, социалната сфера, образованието и културата са натрупали значими обществени негативи, генериращи престъпна дейност. Взаимодействието и координацията между институциите не постига желаните и целени резултати. Това налага активизиране на противодействието на престъпността и предприемане на изпреварващи действия за недопускане настъпването на неблагоприятни прояви в нейното развитие.

Международният опит доказва, че превенцията е най-ефективният способ за противодействие на престъпността. Тя включва комплекс от мерки, насочени към установяване, ограничаване и отстраняване на криминогенните и виктимогенните фактори. Чрез нея се постига намаляване на престъпността и на разходите за нейното противодействие, повишаване на сигурността на гражданите и на доверието им в способността на правозащитните органи да защитят правата и законните им интереси.

Превенцията е комплексна дейност, осъществявана от централната публична власт, областните управители и кметовете, органите на местното самоуправление и на частния сектор, неправителствените организации, академичните среди и широката общественост.

II. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ[1]

[1] Стратегията за превенция на престъпността е част от системата на стратегическото управление на държавните политики и основен елемент от планирането на държавните дейности в сектора за сигурност и обществен ред. Стратегията е насочена към ограничаване на конвенционалната престъпност, като се отчита нейната връзка и взаимодействие с организираната престъпност, корупцията, икономическата престъпност, пътнотранспортните произшествия, националната сигурност като цяло и др. сфери на обществената и държавната сигурност на Република България.

1. ЦЕЛ НА СТРАТЕГИЯТА

Основната цел на стратегията е създаване на политическа рамка за изграждане на комплексна и устойчива нормативна и институционална основа за успешното провеждане на правителствената политика в областта на превенцията на престъпността.

Изпълнението на основната цел ще доведе до:

- Намаляване на престъпността и на разходите за нейното противодействие;
- Намаляване дела на престъпленията с висока обществена опасност и честота на извършване;
- Повишаване доверието на гражданите към институциите и насърчаване участието им при реализирането на превантивните политики;
- Стимулиране на социално-икономическото развитие чрез създаване на сигурна и предвидима бизнес среда.

2. *ПРИНЦИПИ*

а) Водеща роля на правителството в превенцията на престъпността

Министерският съвет заема централно място при провеждането на националната политика за превенция на престъпността.

Националният съвет по превенция на престъпността при Министерски съвет е основен координатор по реализиране на политиките на правителството в тази област. Чрез него се осъществява връзката между държавните институции и неправителствените организации.

б) Хуманност

Държавната политика по превенция на престъпността се осъществява при безусловно зачитане на основните права на личността. Превенцията на престъпността осигурява закрила на човешките и граждански права, предотвратявайки тяхното накърняване от престъпни посегателства.

в) Законност

Превантивната дейност се осъществява при спазване, изпълнение и прилагане на законите и другите подзаконови нормативни актове, както от страна на институциите, така и на гражданите. Нейната ефективност се намира в пряка зависимост от институциите, правната култура на обществото и от правосъзнанието на отделната личност.

г) Сътрудничество и партньорство

Превенцията на престъпността се осъществява в сътрудничество и партньорство между централните институции, областните и общинските власти, неправителствените организации и гражданите.

д) Комплексност и координираност

Превантивната дейност представлява оптимално съчетаване на мерки, провеждани съгласувано от отделни държавни институции и структури на гражданското общество. Към лицата в риск от виктимизиране и криминализиране се прилага индивидуален подход в съответствие с общата превенция.

е) Максимална проактивност на превантивните въздействия

Ефективността на превантивната дейност се намира в пряка зависимост от момента на нейното осъществяване. Тя трябва да се прилага на възможно най-ранен етап от възникването на криминогенен и/или виктимогенен риск.

ж) Устойчивост

Превенцията е водеща и постоянна политика на правителството и на неговите органи за обезпечаване на обществената сигурност и безопасност. Превантивните мерки и политики се прилагат непрекъснато, последователно и целенасочено, което способства за постигане на дългосрочен и траен ефект. Превенцията цели и води до

постигане на трайни положителни промени, свързани с гражданската активност и повишаване на правната култура за недопускане нарушаване на законите.

з) Научна обоснованост

Превенцията се осъществява в съответствие с научнообосновани изводи и прогнози за развитието на престъпността, които са резултат от системно провеждани изследвания на специализирани институции и неправителствени организации. Те почиват на данни и изводи от официална статистика и на криминологичните изследвания, извършвани от специализирани институции и неправителствени организации.

и) Гъвкавост

Превантивната политика се съобразява с динамиката на социално-икономическата реалност и на криминогенната обстановка в страната. Превенцията се провежда при отчитане на всички негативни промени, които могат да доведат до активизиране на съществуващи причини и условия за престъпността, както и до появата на нови такива.

к) Прозрачност и отчетност

Субектите, осъществяващи превантивна дейност, системно информират гражданското общество за националната политика по превенция на престъпността. Те отчитат публично нейните резултати чрез научни публикации**,** предоставяне на информация на средствата за масово осведомяване, организиране на обществени дискусии и други подходящи форми.

к) Децентрализация и съобразяване със спецификата на местните условия

Конкретните превантивни мерки намират непосредствено приложение в ежедневната среда на гражданите с оглед на социално-икономическите, демографските, културно-етническите и др. особености на населението. На местно ниво превенцията се провежда в зависимост от условията в конкретния регион, населено място и квартал.

л) Неизбежност, своевременност и адекватност на наказанията

Неизбежността на наказанията за извършени престъпления, постигната чрез висока наказуемост е важна предпоставка за ефективна превенция.

Своевременността при налагането на наказания, чрез намаляване до минимум на интервала между извършването на престъпление и влизането в сила на осъдителна присъда за него, способства за максимално пълното постигане на неговите цели.

Налагането на адекватни по размер наказания, съобразени с обществената опасност на деянието и дееца има важен превантивен ефект. Той се постига обаче единствено при наличие на първичните предпоставки – неизбежността и своевременността на наказанията.

I. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ

а) Всички граждани на Република България – с цел ангажирането им за провеждане на политиките по превенция на престъпността;

б) Групи в риск от виктимизиране[2];

в) Групи в риск от криминализиране[3];

г) Институциите и неправителствените организации, осъществяващи превантивна дейност с цел ангажирането им по реализирането на политиките по превенция на престъпността.

III. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА, ТЕНДЕНЦИИ И ИЗВОДИ

1. Институционална система

В Република България съществува система от държавни органи с компетентност по въпросите на превенцията на престъпността.

[2] потенциални жертви на престъпления
[3] потенциални извършители на престъпления

Всеки от тях, съобразно своите правомощия, изпълнява специфични дейности по отношение на нея.

- Министерски съвет

Министерският съвет управлява институционалната система за превенция на престъпността на национално и местно ниво. Той е върховният орган на изпълнителната власт, в чието поле на обща компетентност попада провеждането на ресорните и съвместни политики и програми за превенция на престъпността. На териториално ниво политиката на Министерския съвет се реализира от местната администрация.

- Държавно-обществена консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността

Държавно-обществената консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността (ДОККВПП) е колективно тяло, който дава насоки и становища, наблюдава и осигурява координацията в дейността на държавните органи, органите на местното самоуправление, неправителствените организации и другите структури на гражданското общество по въпросите на превенцията на престъпността.

ДОККВПП изпълнява аналитични, консултативни и координационни функции като обобщава и анализира информация относно причините и условията за престъпността и начините за тяхното отстраняване и ограничаване**,** организира изготвянето на проучвания, анализи и периодични виктимизационни доклади във връзка с нейното състояние и тенденции**,** изготвя препоръки за разходване на националния ресурс за превантивна политика според поставените цели и приоритети.

ДОККВПП изготвя предложения за нови и за изменения в действащите нормативни актове**,** годишни планове и програми за превенция и координира тяхното изпълнение, препоръчва мерки за превенция, осъществява взаимодействие с органите на съдебната власт, местното самоуправление и с неправителствените организации**,** провежда международно сътрудничество в областта на превантивната политика с институциите на други държави, с международни правителствени и неправителствени организации,

както и по линия на Европейската мрежа за превенция на престъпността.

За периода от нейното създаване през 2005 г. до средата на 2009 г. ДОККВПП съществуваше само формално и не работеше активно. Тя започна да действа реално от втората половина на 2009 г., когато се приеха планове и програми за дейността й. Въпреки това резултатите от нейната работа не са задоволителни. С цел повишаване на ефективността й е необходимо преосмисляне на нейната организация, състав, задачи, правомощия и цялостна дейност и при необходимост – последваща промяна в нормативната уредба.

- Министерство на вътрешните работи;

Министерството на вътрешните работи (МВР) осъществява дейности, насочени към защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност и обществения ред. Превенцията е сред водещите функции и една от най-важните, посредством която се изпълняват основните задачи на министерството.

Органите на МВР осъществяват обща и индивидуална превантивна дейност, предотвратяват и пресичат престъпления и други правонарушения, като системно анализират криминогенните фактори; предупреждават лица, за които има достатъчно данни и се предполага, че могат да извършат престъпления и други правонарушения; сигнализират държавни органи, организации, юридически лица и граждани за констатирани причини и условия за престъпления; използват технически средства за явно наблюдение и издават задължителни разпореждания.

- Министерство на правосъдието;

Между правосъдната дейност и превенцията на престъпността съществува пряка двустранна връзка. Министерството на правосъдието (МП) провежда държавната политика в областта на правосъдието. Министърът на правосъдието е компетентен орган по организацията и провеждането на държавната политика по изпълнение на наказанията, наложени с влязла в сила осъдителна присъда.

Главна дирекция „Охрана” при МП осигурява дейността по охраната на органите на съдебната власт. Специализираният отдел „Бюро по защита на защитени лица” към дирекцията осигурява специална защита на лицата, чиито показания, обяснения или информация са от съществено значение за наказателното производство по ред, определен в Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство.

- Министерство на труда и социалната политика (МТСП);

Министерство на труда и социалната политика провежда държавната политика в областта на доходите и жизненото равнище, социалното осигуряване, защитата при безработица и насърчаване на заетостта, пазара на труда, трудовата миграция и свободното движение на работници, безопасността и здравето при работа, социалните инвестиции, социалната закрила, социалното включване, подкрепата на децата и семейството, демографското развитие, интеграцията на хората с увреждания, равните възможности и недопускането на дискриминация.

Част от политиките, изпълнявани от Министерство на труда и социалната политика, поради своя характер имат важна допълваща роля към политиките по превенция на престъпността.

- Агенция по заетостта.

Агенцията по заетостта е администрация към министъра на труда и социалната политика за изпълнение на държавната политика по насърчаване на заетостта, защита на пазара на труда, професионално ориентиране и обучение на възрастни, както и за извършване на посредническа дейност по информиране и наемане на работа.

Предоставянето на възможност за трудова изява на гражданите е основна предпоставка за личната и семейна издръжка. Материалната обезпеченост и независимост са водещи фактори за стимулиране на пълноценната социална изява на личността и за намаляване на посегателствата върху чуждо имущество.

Преобладаващата част от дейностите, изпълнявани от Агенцията по заетостта касаят пряко политиките по превенция на престъпността.

- Агенция за социално подпомагане;

Агенцията за социално подпомагане е изпълнителна агенция към министъра на труда и социалната политика, която изпълнява държавната политика по социално подпомагане. Социалното подпомагане се основава на социална работа, като се прилага индивидуален подход и оценка на конкретните потребности на лицата и семействата.

Социалното подпомагане се осъществява чрез предоставяне на финансови помощи и чрез социални услуги. То има важна роля за подкрепата на лицата за преодоляване на тежка житейска ситуация, в която се намират и е предпоставка за активното им социално включване и участие в обществения живот.

Част от дейностите, изпълнявани от Агенцията за социално подпомагане, имат важна допълваща роля към политиките по превенция на престъпността.

- Министерство на физическото възпитание и спорта;

Министерството на физическото възпитание и спорта (МФВС) разработва, организира, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на физическото възпитание и спорта, както и на социалния туризъм. Дейността на Министерството на физическото възпитание и спорта е насочена към създаване на условия за социалното приобщаване и активност на населението за пълноценно организиране на свободното време.

Развитието на физическото възпитание и спорта разширява обхвата на социалните групи за повишаване на интереса към занимания с физически упражнение, спорт и туризъм като средство за изграждането на положителна ценностна система, възможност за лична изява чрез постижения в спорта срещу негативите на агресията и криминалните изяви, както и възможности за балансиран живот при преодоляване на стреса /между трудова или учебна заетост, физическа активност и почивка/. Изграждане на системата за занимания с физически упражнения и спорт ще въздейства върху различните социални групи за постигане на здравословен начин на живот и по-висок стандарт на физическо и психическо здраве, подготовка и дългосрочна професионална реализация чрез

съхранение на физическата дееспособност при дълга продължителност на живота.

МФВС провежда политика за изграждане на модерна и за всички социални групи спортна инфраструктура, която ще предостави възможност на населението за активни системни занимания с физически упражнения и спорт. МФВС съдейства за подготовката на кадри за реализация на държавната политика за подобряване на социално-икономическите условия като предпоставка за предоставяне на възможности на населението за активни системни занимания с физически упражнения и спорт. Тези функции крият значителен антикриминогенен потенциал. Положителният превантивен ефект се постига чрез разнообразните възможности за осмисляне на свободното време, както и възможностите за утвърждаването на активна гражданска позиция и чувство на значимост в обществото, особено що се касае за младите хора, които са най-активната част от криминалния контингент.

- Министерство на образованието, младежта и науката;

Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН) провежда държавната политика в областта на образованието, младежта и науката. Ролята на образованието и науката сред децата и младежите цели изграждане и възпитаване на личността в социален, културен и професионален план. Образователният процес е съвкупност от образование, възпитание и социализация на личността. Целта е развиване на силните страни на децата и учениците и цялостното им личностно развитие в резултат от прилагане на системния подход в разнообразните педагогически ситуации.

Превенцията на престъпността е функция на обществената образованост, на професионалната реализация на гражданите, както и на достиженията и социалния обхват на науката върху обществото. Превенцията е резултат от успешния образователен процес, осъществяван с активното участие на всички заинтересовани страни - деца и ученици, родители, учители, институции, местна общност.

- Министерство на здравеопазването;

Министерството провежда държавната политика за осъществяване на здравна профилактика, лечение и рехабилитация на населението. Министерството координира изпълнението на национални стратегии и програми в областта на борбата с наркотиците и заедно с други компетентни държавни органи, съвместно с неправителствените организации, създава условия за ограничаване на зависимостите сред населението като тютюнопушене, злоупотреба с алкохол и недопускане употребата на наркотични вещества.

Сред основните дейности на министерството е провеждането профилактични мероприятия, осигуряване на достъп до медицинска помощ и социална защита на засегнатите лица от употреба на наркотици, организиране и провеждане на програми за здравно образование на децата и учениците, за предпазване от употреба на наркотични вещества и психотропни субстанции, за превенция срещу използването на алкохолни напитки и за изграждане на сексуална култура.

В рамките на утвърдените учебни планове министерството провежда обучение на учениците по здравни рискове при употреба на алкохол и наркотични вещества, като по този начин допринася за ограничаване на криминогенния риск.

- Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД);

ДАЗД ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на закрилата на детето. Председателят на ДАЗД организира разработването и контролира изпълнението на национални и регионални програми, насочени към намаляване на детската виктизимация. Той организира процеса на наблюдение и анализ на държавната политика за закрила на детето.

Основен принцип на дейност са превантивните мерки за сигурност и закрила на детето. Те се осъществяват чрез съдействие, подпомагане и извършване на услуги по отношение на деца в риск от изоставяне, както и в подкрепа на семейства (финансова и чрез социални услуги).

- Централна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН)

ЦКБППМН разработва, участва в разработването и предлага на Министерския съвет, на министерствата, на други ведомства и на юридически лица с нестопанска цел програми и дейности за предотвратяване и ограничаване на криминализацията сред малолетните и непълнолетните лица. Във връзка с приетата Концепция за държавна политика в областта на правосъдието за детето**,** предстои преосмисляне дейността на комисията и намиране на нов подход за централизирано и местно управление на политиката в тази област.

- Национална комисия за борба с трафика на хора

Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) към Министерския съвет организира и координира държавната политика по предотвратяване и противодействие на трафика на хора. Комисията определя и ръководи прилагането на стратегията в областта на противодействието на трафика на хора**;** разработва ежегодни национални програми**;** участва в международното сътрудничество за предотвратяване и противодействие на трафика на хора**;** организира провеждането на информационни, разяснителни и образователни кампании за лица от рисковите групи на трафика**;** разработва програми за обучение на служители. НКБТХ осъществява дейността си чрез администрация и местни комисии за борба с трафика на хора.

- Частните охранителни структури

Частните охранителни структури (ЧОС) осъществяват превантивна дейност въз основа на причините и условията за правонарушения в охраняваните от тях обекти. За осъществяване предмета си на дейност ЧОС извършват подробен анализ на криминогенните рискове с оглед задоволяване интереса за сигурност на своите доверители.

- Неправителствени организации.

Неправителственият сектор е важна част от институционалната система на превенцията на престъпността. Неправителствените организации осъществяват граждански мониторинг над критичните обществени сфери, които имат отношение към превенцията на престъпността. Сътрудничеството с гражданските сдружения се

проявява чрез реализирането на съвместни проекти, планове и програми в областта на превенцията, ползването на експертния потенциал на организациите и популяризирането на ползите от превантивната дейност.

2. Нормативна рамка

Превенцията на престъпността е нормативно уредена дейност. Универсалното социално проявление на превенцията затруднява изчерпателния преглед на нейните нормативни източници.

❖ Наказателен кодекс

Основна функция на Наказателния кодекс е да защитава от престъпни посегателства личността и правата на гражданите и цялостния установен в страната правов ред, като определя кои деяния са престъпления и какви наказания се налагат за тях.

Наказанието, налагано на лице за извършено от него престъпление, има за цел да се поправи и превъзпита осъденият към спазване на законите, да се въздейства предупредително върху него и да му се отнеме възможността да извършва други престъпления. Наказанието не може да има за цел причиняване на физическо страдание или унижаване на човешкото достойнство, а да се въздейства възпитателно и предупредително върху извършителя и другите членове на обществото. Наказателният кодекс охранява отношенията от общественоопасно неправомерно поведение. Неговата санкционираща функция осъществява обща и специална превенция сред населението.

❖ Наказателно-процесуален кодекс

Наказателно-процесуалният кодекс определя реда, по който се провеждат производствата на наказателния процес с цел разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и справедливо правоприлагане. Кодексът обезпечава държавната принуда за наказателното преследване на извършителите на престъпления, както и защитата на гражданите от наказателен произвол. Причините и условията за извършването на криминални деяния се установяват в процеса на разследването и се използват за целите на превенцията.

❖ Закон за министерството на вътрешните работи (ЗМВР)

Законът урежда принципите, задачите, устройството и управлението на Министерството на вътрешните работи, чиято дейност е насочена към защита на правата и свободите на гражданите, националната сигурност и обществения ред.

ЗМВР, освен общите дейности на министерството с превантивен ефект, изрично регламентира превантивната функция на Министерството на вътрешните работи в глава дванадесета „Превантивна дейност". Органите на МВР осъществяват обща и индивидуална превенция на правонарушенията, като при необходимост издават разпореждания до държавни органи, организации, юридически лица и граждани.

❖ Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН)

ЗБППМН урежда дейността по предотвратяването и борбата срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и по осигуряването на нормалното развитие и възпитание на извършителите им.

Той регламентира дейността на Централната и местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните; функциите на детските педагогически стаи, социално-педагогическите интернати, възпитателните училища-интернати, домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни и на приютите за безнадзорни деца.

❖ Закон за закрила на детето

Законът урежда правата, принципите, мерките и органите на държавата и общините, и тяхното взаимодействие при осъществяване на дейностите по закрила на детето.

❖ Закон за защита от домашното насилие

Законът урежда правата на пострадалите от домашно насилие, мерките за тяхната защита и реда за налагането им. Той създава условия за изпълнението на програми за превенция и защита от

домашно насилие и програми, осигуряващи помощ на пострадалите лица. Освен последваща защита законът предвижда и превенцията от домашно насилие като способ за противодействието му.

❖ Закон за социално подпомагане

Закон за социално подпомагане урежда обществените отношения, свързани със социалното подпомагане на гражданите. Особено важна ролята му за укрепване и развитие на обществената солидарност в трудни житейски ситуации, както и при подпомагане на трудовата заетост на безработните лица.

❖ Закон за борба с трафика на хора

Законът уреджда превенцията и закрилата на жертвите на трафика на хора, като регламентира мерките за предотвратяване и противодействие на тези престъпления. За целта законът урежда взаимодействието и координацията между държавните и общинските органи, както и между тях и неправителствения сектор.

По силата на ЗБТХ се създава Национална комисия за борба с трафика на хора и аналогични местни комисии, които разработват и провеждат програми и дейности за превенция на трафика на хора.

❖ Закон за физическото възпитание и спорта

Целите на закона имат пряко отражение към превенцията на престъпността. Законът определя дейностите на държавната и местна власт, които чрез утвърдени стандарти да осигуряват условия на спортна инфраструктура за занимания с физическо възпитание и спорт на цялото население в Република България; вменява задължение на спортните организации да работят с различните социални групи и особено с младите хора за: изграждане на морално-етичните норми на поведение; подобряване на физическото и психическото здраве на всички възрасти чрез различни форми на системни занимания с физически упражнения и спорт; изграждане на система за работа с феновете за превенция срещу противообществените прояви и вандалщината; подпомагане на задължението на младите хора за завършване на образованието им в

училищата; регламентира ползите от заниманията с физически упражнения и спорт като алтернатива на престъпната дейност. Физическото възпитание и спортът осъществяват образователни, здравни, социални, културни и възстановителни функции.

❖ Инструкцията № Із – 2353 / 20.12.2006 г. за превантивната дейност на полицията, доразвива детайлно общата и индивидуалната превантивна дейност и полицейските превантивни мерки за предотвратяване и пресичане на престъпления и нарушения на обществения ред.

3. Характеристики по структура на престъпността

Данните от полицейската статистика показват, че през периода 2007 – 2011 г. в страната са регистрирани средногодишно 134 519 престъпления. От тях 47,6% са разкрити (64 058 престъпления). Анализът се базира на данните за разкритите престъпления.

Запазва се тенденцията най-висок да е делът на престъпленията против собствеността – 47,5%, следвани от престъпления, свързани с оръжия и боеприпаси, палежи, наркотици, посегателства върху МПС и транспортни престъпления – 33%. Престъпленията против личността запазват ниския си дял – 6,3%. Още по-нисък е делът на престъпленията, извършени по непредпазливост.

Традиционно мъжете са със значително по-висока криминална активност в сравнение с жените. Около 90 % от престъпленията са извършени от тях, и само около 10% – от жени. Женската престъпност показва променлива динамика, но като цяло тенденцията се изразява в плавно нарастване на дела на престъпленията, извършвани от жени.

Противообществените прояви, извършени от малолетни и непълнолетни лица, представляват сериозен проблем за страната. Техният дял е 13,8% (2,8% – от малолетни и 11% – от непълнолетни). През 2011 г. те се увеличават и при двете възрастови подгрупи в сравнение с предходната година. Нарастване се отчита при кражбите, а също и при убийствата, извършени от лица от двете подгрупи.

Поради тази причина, внимание заслужават слабостите в сферата на образованието, които обуславят и стимулират криминалната активност на подрастващите – непосещаване на училище; некачествено образование, което може да затрудни бъдещата професионална реализация на младите хора; липсата на достатъчно стимули и възможности за смислено прекарване на свободното време и др. Проблем представляват и консуматорските нагласи сред част от децата, липсата на чувство за отговорност, нарастващата агресивност, склонността към саморазправа, нарушаването на обществения ред и др.

Традиционно групата на 18-30 годишните лица е с най-висока криминална активност. Делът на престъпленията, извършени от тях е най-висок в сравнение с другите групи както като абсолютен брой – средно 47,1%, така и съотнесено към броя на населението от тази група. Ефект по отношение на престъпността у нас оказват демографските процеси, свързани с намаляване на раждаемостта, наблюдавани още през 80-те години на миналия век. Като следствие от него броят на лицата от възрастовите групи с най-високо криминална активност намалява непрекъснато.

Данните разкриват сравнително висок дял на рецидива. Лицата с минали осъждания са над една трета – 35,6% от извършителите. Но може да се направи обосновано предположение, че делът им сред извършителите на фактически извършените престъпления е значително по-висок. Висок специален рецидив има при някои видове престъпления, които се превръщат в престъпни „професии" – наркоразпространение, измами (особено – телефонни), джебчийство и др.

В съучастие са извършени 1/6 от разкритите престъпления (16,4%).

Икономическата криза и свързаните с нея бедност и безработицата остават важни и определящи криминогенни фактори. Почти 20% от извършителите са безработни. Кризисните процеси в световната и европейската икономика, които засегнаха и Република България, са основание да се допусне, че в близко бъдеще тези фактори ще продължат да оказват криминогенно влияние у нас.

Липсата и ниското образование продължават да бъдат криминогенен фактор. Сред извършителите преобладават

неграмотните и лица с ниско образование. Делът на неграмотните (средно 37,8%) устойчиво нараства, като от 34,3% през 2007 г. се увеличава на 41,3% през 2011 г. или общо със 7%. С начално образование са средно 8,1%, а с основно – близо 10%. Ниското образование също се очертава като важна предпоставка за криминализиране. Това се дължи основно на факта, че в условията на безработица лицата с ниско образование понасят неблагоприятните последици от условия на трудовата заетост при търсене на работа, поради което и са изложени на особено висок криминогенен риск.

Устойчив криминогенен фактор е злоупотребата с алкохол. Той се проявява особено при насилствените престъпления и особено – при битовото насилие. От лица в нетрезво състояние са извършени средно 20,9% от разкритите престъпления. Делът в статистиката на лицата, извършили престъпления в състояние на наркотична възбуда е нисък – 1,2%. Не трябва да се пренебрегва обаче фактът, че лицата, склонни към употреба на наркотици и други упойващи вещества в действителност извършват повече престъпления в преследване на користни цели.

Географското положение на страната е друг криминогенен фактор. През територията на България преминават канали за нелегален трафик на хора, стоки и капитали, което води до влошаване на параметрите и на конвенционалната престъпност.

Задълбочава се тенденцията семейството у нас като социална институция да не изпълнява в достатъчна степен своите функции. Семейството и училището не винаги успяват да изпълняват своята социализираща функция по отношение на подрастващите, нито да координират своите усилия. Като резултат значителна част от възможностите за превенция на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни остават неизползвани. Част от превантивните въздействия са общи и несъобразени със спецификата на общностите.

Данните индикират, че 78,5% от престъпленията са извършени в градове и 21,5% в села. Интензивната миграция към големите градове засилва влиянието на такива криминогенни фактори като урбанизацията и отчуждението. Част от мигриращите не успяват да се адаптират към градските условия на живот и се превръщат в

маргинализирани обществени групи. Последните са особено податливи на криминализация и виктимизиране. Допълнителен неблагоприятен принос се отдава и на анонимността, която характеризира големия град, както и възможностите за изразходване на пари в хазартни, увеселителни и др. обществени заведения. В селата проблеми възникват предимно във връзка със застаряването на населението и недостатъчно развитата инфраструктура. Кражбите на селскостопанска продукция и инвентар и домовите кражби са сред най-разпространените престъпления, а пострадалите са предимно самотно живеещи възрастни хора.

Пострадалите от престъпления са средно 71 125, като 36,2% от тях са жени и 3,9% – деца (1,6% малолетни и 2,3% – непълнолетни). Значителна част от пострадалите – жени и деца, са жертви на домашно насилие. Поради високата латентност на домашното насилие значителна част от пострадалите не попадат в полицейската статистика.

Висока е виктимността[4] и на възрастните хора, което се дължи й на слабости в дейността на институциите, ангажирани с гарантиране на тяхната сигурност – правозащитни, за социално подпомагане, здравеопазване и др.

Виктимизацията[5] нараства и поради факта, че гражданите често не познават дейността на институциите и неправителствените организации, от които биха могли да потърсят помощ, изпитват недоверие или са разочаровани от тях поради формализма и липсата на координация помежду им. Значителна част от пострадалите са жертви на домашно насилие, към което обществото все още проявява търпимост и безразличие.

Неефективната превенция на престъпността и виктимизацията често се дължат на обременяване на институциите с несвойствени функции**,** което е резултат на чести и необосновани промени в нормативната база или на нейното несвоевременно обновяване.

Управленските решения, отнасящи се до превантивната дейност, невинаги са научнообосновани. Допълнителен проблем е липсата на изрична регламентация по изпълнение на превантивните

[4] **Виктимността** означава съвкупността от свойства и качества на личността или на цяла общност, която повишава риска от превръщане в жертва на престъпление.

[5] **Виктимизацията** е обективен процес на превръщане в жертва на престъпление на лице, група или общност и възникване на комплекс от свойства, характеризиран като виктимност.

дейности. Като резултат разпределянето на финансовите и човешките ресурси за осъществяване на превантивна дейност не съответства на нейната значимост.

Средствата за масово осведомяване играят значима роля по отношение на превенцията на престъпността и могат да са мощен антикриминогенен фактор. Те могат да допринесат за повишаване на ефекта от превенцията чрез популяризиране на идеи и мерки с превантивна насоченост, както и с посочването на причините и условията за престъпленията. Положителен ефект ще окаже избягването на самоцелно разпространяване на модели на престъпно поведение и идеализирането на образа на престъпника, както и внушаването на страх и чувство за безизходица у гражданите.

4. Изводи:

- Превенцията като способ за противодействие на престъпността се подценява както от отговорните компетентни институции, така и от обществото;

- Взаимодействието и координацията между институциите от системата за превенция не е задоволително и не винаги постига целените резултати;

- Необходимо е систематизиране и доразвиване на нормативната уредба в областта на превенцията;

- Необходимо е повишаване ролята на образованието и науката при вземането на управленски решения и реализиране на цялостната политика по превенция на престъпността;

- Приоритет за превантивно въздействие трябва да е ранната превенция;

- Необходима е системна и комплексна дейност по превенция на престъпността сред децата и младежите, които са бъдещето на нацията;

- Превантивната дейност трябва да се активизира с оглед на масово извършваните престъпления и на обществената им опасност;

- С цел повишаване ефективността на превенцията на престъпността, необходимо е да се използва потенциалът на различните социални общности (социални групи като малцинства, юноши и младежи, възрастни граждани и др. уязвими групи);

- Нужно е повишаване на ефективността от работата на институции, което ще увеличи чувството за сигурност и защитеност на гражданите.

IV. НАЦИОНАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПНОСТТА.

Общата национална политика за превенция на престъпността е комплекс от взаимно свързани приоритети и секторни политики. Политиките почиват на основните криминогенни фактори, изведени от анализа, и са насочени към тяхното отстраняване

1 ПРИОРИТЕТИ ПО ЛИНИЯ НА ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

- Повишаване и утвърждаване ролята на превенцията като стратегически, приоритетен и най-ефективен подход в борбата с престъпността;

- Развиване и усъвършенстване на националните и местните политики за превенция на престъпността;

- Повишаване ефективността на сътрудничеството между институциите в областта на превенцията на престъпността;

- Развиване на механизми за активизиране на гражданското общество като ключов елемент в комплекса от субекти на превенцията;

- Активно участие на националните институции в работата на Европейската мрежа за превенция на престъпността;

- Извеждане, разпространяване, адаптиране и внедряване на положителния чуждестранен опит в областта на превенцията на престъпността;

- Въвеждане на специализираното обучението по превенция на престъпността за служителите от правозащитните органи;

- Засилване ролята на научните изследвания в областта на превенцията на престъпността;

- Осъществяване на системен мониторинг върху резултатите от превантивната дейност;

- Запознаване на гражданите с модели за безопасно поведение, с цел да се предпазят от престъпления;

- Усъвършенстване на системата за физическо възпитание и спорт за максимален обхват на различните социални групи.

2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА

Държавните институции отчитат превантивната политика като принцип на дейността си в нейните различни характерни проявления. Държавно-обществената консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността се преобразува в Национален съвет по превенция на престъпността (НСПП/Съвет)[6]. Съветът осъществява общата координация и взаимодействие по провеждане на

[6] Преобразуването се налага и от ЗИД на Закона за администрацията (ЗА) (ДВ, бр. 15/2012 г.) във връзка с отмяната на чл. 53 от ЗА, на което основание бе прието Постановление № 125 от 24 юни 2005 г. на Министерския съвет за създаване на Държавно-обществената консултативна комисия по въпросите на превенцията на престъпността.

националната политика за превенция на престъпността. Необходимостта от повишаване на ролята на НСПП, активизиране на дейността му и подобряване на взаимодействието в рамките на институционалната система налагат предприемането на изменение на нормативната уредба, както и обособяването на постоянно действащ оперативен орган на НСПП – Секретариат. Дейността на Съвета се реализира чрез разработване на годишни планове и мерки, изготвяне на годишни доклади, участие в разработването и реализирането на проекти и конкретни мероприятия, предлагане на проекти на нормативни актове и др.

Членове на НСПП и на неговия Секретариат са представители на компетентните държавни институции, чиито дейности са свързани с превенцията на престъпността. Държавните институции преследват и постигат превантивни цели посредством изготвянето и изпълнението на свойствените за тяхната компетентност стратегии, програми и мерки, участието в проекти, разработването на проекти на нормативни актове и др. Резултатите от провеждането на политиките за превенция се отчитат пред Съвета от нейните членове.

Държавните органи и подчинените им ведомства провеждат държавна политика за превенция на престъпността в тясно, устойчиво и интензивно сътрудничество с неправителствения сектор. Неправителствените организации са постоянен партньор на държавата в провеждането на превантивни мерки и мероприятия. Държавните институции осъществяват своята политика в условия на традиционно приобщаване на неправителствени сдружения, фондации, асоциации, институти, центрове и др., чиито предмет на обществена дейност включва превенцията на престъпността. Неправителственият сектор е ангажиран с дейността на държавните органи за повишаване на превенцията, като установените отношения на сътрудничество ползват в най-пълна степен механизмите и условията за взаимодействие и диалог, които им предоставя НСПП и неговият Секретариат.

Съветът установява сътрудничество със средствата за масова информация с цел постигане на всеобхватна превенция на гражданите от съвременните проявления на престъпната дейност, осведомяване на населението относно анализираните криминални процеси и изведените тенденции в тяхното развитие, както и за насърчаване на гражданите към предприемане и спазване на лична превенция и към

установяване на сътрудничество с компетентните държавни органи за сигурност и обществен ред.

3. ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ ЛИЧНОСТТА

Престъпленията против личността са криминални деяния с най-висока степен на обществена опасност. Те запазват относително устойчив дял в структурата на престъпността. Анализът на престъпността отдава значителен принос на криминалните посегателства върху личността за пораждането на чувство за обществен страх и несигурност сред гражданите. Водеща за противодействието на този вид престъпност е дейността на правозащитните органи. Министерството на вътрешните работи е основната компетентна институция за противодействие на престъпленията против личността, като не следва да се пренебрегва непряката отговорност на всички държавни институции. При противодействието на трафика на хора МВР взаимодейства с Националната и местните комисии за борба с трафика на хора. Превенцията на престъпленията против личността се постига чрез следните насоки:

- Осъществяване на активна дейност за установяване на причините и условията, способстващи извършването на престъпления против личността, с цел своевременното им отстраняване или ограничаване;

- Повишаване на социалния контрол и активна дейност по отношение своевременното преодоляване и разрешаване на обществените кризи и проблеми;

- Създаване на условия и мотивиране на гражданите за разрешаване на възникналите конфликти по законен път;

- Осъществяване на активна превантивна дейност по отношение на престъпленията против личността, с акцент върху тези, с

най-висока степен на обществена опасност – битовите убийства и телесни повреди; половите престъпления и трафика на хора;

- Запознаване на гражданите с модели за безопасно поведение и избягване на криминогенни ситуации по отношение на престъпленията против личността;

- Осъществяване на активна превантивна дейност и системен контрол на лицата, злоупотребяващи с алкохол и други упойващи вещества, както и над тези, страдащи от психични заболявания, които не са настанени в съответните болнични заведения;

- Повишаване ефективността от дейността на психологическите консултативни центрове, насочени към подпомагане на пострадалите от насилствени и другите престъпления против личността;

- Установяване на лица, замислящи или извършващи престъпления против личността, с цел тяхното разколебаване и отказване;

- Разработване, доразвиване, адаптиране и изпълнение на конкретни мерки в съответствие с Националната програма за борба с трафика на хора и закрила на жертвите на трафик;

- Използване на физическото възпитание и спорт за изграждане от най-ранна възраст на личностни качества – работа в екип, толерантност, отговорност, дисциплина и др., за постигане на активно поведение срещу насилието и агресията върху личността.

4. *ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ СОБСТВЕНОСТТА*

Делът на противозаконните посегателства върху обекти на чужда собственост се обуславя съгласно анализа на престъпността предимно от неблагоприятната икономическа конюнктура, негативното въздействие на икономическата криза върху заетостта, високият дял на ниско образованите граждани, тяхната материалната нужда и др. Основната отговорна институция за превенция на престъпленията против собствеността е Министерството на вътрешните работи и всички институции, отговорни за икономическата политика и за трудовата заетост. Превенцията постига превантивните цели чрез следните насоки:

- Обвързване на превенцията с провежданите програми за насърчаване на трудовата заетост и със стимулирането на държавната икономика;

- Осъществяване на активна превантивна дейност по отношение на всички престъпления против собствеността и предимно спрямо престъпленията с най-висок кръг от пострадали – кражбите като най-масовото престъпление, грабежите и измамите;

- Установяване на лица, замислящи или извършващи престъпления против собствеността и осъществяване на активна превантивна дейност по отношение на тях и на останалите – от криминалния контингент, извършители на престъпления против собствеността, с цел тяхното разколебаване и отказване;

- Осъществяване на виктимологична превенция, осъществявана с цел намаляване на виктимизацията на гражданите по отношение на престъпленията против собствеността чрез информирането им за начините и средствата, чрез които могат да защитят от престъпни посегателства своето имущество;

- Запознаване на гражданите с модели за безопасно поведение и избягване на криминогенни ситуации по отношение на престъпленията против собствеността;

- Осъществяване на активна дейност по привличане на гражданите в дейността по превенцията на престъпления против собствеността;

- Установяване на лица, замислящи или извършващи престъпления против собствеността, с цел тяхното разколебаване и отказване;

- Осъществяване на активна дейност по установяване на причините и условията, способстващи извършването на престъпления против собствеността, с цел своевременното им отстраняване или ограничаване на криминогенното им влияние.

5. ПРЕВЕНЦИЯ В СЕМЕЙСТВОТО

Семейството играе важна роля за превенция на престъпността, особено сред децата и младежите. Ранната превенция се осъществява главно в процеса на общуването в семейна среда. Семейството не винаги изпълнява своята възпитателна функция, а в някои случаи може да окаже криминогенен ефект върху своите членове. Липсата на нужното внимание към децата от страна на родителите е предпоставка за попадането им в криминогенен и виктимогенен риск. От друга страна престъпни модели на поведение могат да се усвояват от подрастващите под влияние на техните родители или близки. Сериозен проблем е принуждаването и склоняването на деца към извършване на кражби, просия, сексуални услуги и др. Домашното насилие също се характеризира с криминогенен и виктимогенен ефект. Институциите, чиято дейност се отразява върху подобряване на условията в семейната среда, са Министерство на правосъдието, Министерство на образованието, младежта и науката, Министерството на труда и социалната политика, Националната и местните комисии за борба с трафика на хора, Държавната агенция за закрила на детето, Агенция по заетостта, Агенцията за социално подпомагане. Дейностите, свързани с подобряване на условията на семейната среда, се подкрепят и от неправителствени организации, осъществяващи дейност в тази област. Ефективна превенция в семейството е възможна чрез следване на конкретни насоки:

- Работа със семейства в риск от криминализиране;
- Подпомагане на семейства с тежки социални проблеми;
- Разработване и реализиране на програми за превенция на домашното насилие и трафика на хора;
- Разработване и реализиране на програми за превенция на детската агресия;
- Разработване и реализиране на програми за превенция на детската виктимизация;
- Разработване и реализиране на програми за отговорно родителство - превенция на престъпленията против брака, семейството и младежта, сред които неплащане на издръжка, изоставяне на деца без родителски грижи и др.;
- Оказване на помощ на семейства, в които има психично болни, или лица със зависимости (алкохол, наркотици);
- Обучения на полицейски служители за работа по сигнали за домашно насилие.

6. ПРЕВЕНЦИЯТА В ОБЩНОСТТА

Общността е социална група, обособена в обществото на основата на териториален, етнически, социално-икономически, културно-религиозен, възрастов, субкултурен или друг критерий, във връзка с който или с които групата се идентифицира като характерна по вида си общност. Поведението на социалната личност намира различни проявления в отделните общности. Превенцията в общността е комплексно явление, което не може да се припише в отговорност на конкретна институция или орган. Наред с общите криминогенни и виктимогенни фактори, в отделните общности съществуват специфични за тях причини и условия, чието действие

може да бъде ограничено като се използва потенциалът на самата общност. Съобразяването с особеностите на общностите е важна предпоставка за ефективна превенция, за която също е необходимо да се търси съпричастността на хората и активирането на собствените защитни механизми на общността. Превенцията в общността се постига посредством политиките и дейностите на структурите на местното самоуправление и на местната администрация на всички централни държавни органи. Насоките за превенция в общността са:

- Идентифициране на специфичните криминогенни и виктимогенни фактори, които действат в общността;
- Координиране на местните институции в общата дейност по провеждане на политиката за превенция на престъпността;
- Използване на потенциала на общността за превенция както и чрез неформалните лидери;
- Утвърждаване на традиционната за обществото ни етническата и религиозна толерантност в отделните общности;
- Работа по програми, насочени към развиване на умения за общуване и ненасилствено решаване на конфликти между членове на общността и използване средствата на медиацията за ПП;
- Работа по програми, насочени към ограничаване на домашното насилие и стимулиране на нагласи за нетърпимост към него;
- Разгръщане на техническия потенциал на видео наблюдението;
- Насърчаване на инфраструктурни проекти за подобряване на превенцията в градовете и селата;
- Утвърждаване работата на полицията в близост до обществото;

- Разработване на програми за работа със спортните организации и феновете с цел противодействие на противообществените прояви.

7. ПРЕВЕНЦИЯ СРЕД ДЕЦА И МЛАДЕЖИ[7]

Превенцията сред деца и младежи е предпоставка за ограничаване на общата престъпност и грижа за бъдещето на нацията. Наличието на устойчиви криминогенни и виктимогенни фактори, които действат по отношение на тези възрастови групи, налага да се активизират превантивните въздействия на различни институции, работещи с деца, като се използват образованието, културата, изкуството, спортът и всички други средства за развитие на младата личност. От особено значение е извършването на ранна превенция на противообществените прояви, възпитанието в дух на отговорност и развиването на гражданска култура. Сред основните отговорни институции се открояват Министерството на образованието, младежта и науката, Държавната агенция за закрила на детето, органите на местното самоуправление, Министерството на вътрешните работи, Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетни и нейните местни структури, Националната и местните комисии за борба с трафика на хора и др., които провеждат своите политики в следните насоки:

- Подпомагане на многодетни семейства, с цел получаването на адекватни родителски грижи и предотвратяване на попадането на децата в криминогенен и виктимогенен риск;
- Превенция на употребата на наркотици и злоупотребата с алкохол от деца и младежи;
- Разработване на програми за подпомагане на професионалната реализация на младежите;
- Структуриране на свободното време на децата и младежите;

[7] Съгл. чл. 2 от Закона за закрила на детето (Обн. ДВ. бр. 48 от 13 юни 2000г.) дете е „всяко физическо лице до навършване на 18 години.”

- Превантивна работа с деца, необхванати от училище;
- Разработване и реализиране на програми за превенция на детската агресия на улицата;
- Разработване и реализиране на програми за превенция на насилието в училище;
- Превенция на създаването на детски криминализирани групи;
- Превенция на спортното хулиганство и използването на спорта като мощно средство за възпитание в дух на толерантност, честна игра и партньорство;
- Запознаване на децата с модели на безопасно поведение предпазващи ги от виктимизиране;
- Изграждане на умения и навици на децата за безопасно общуване в Интернет;
- Обучение на доброволци и развиване на доброволческа мрежа по линия на превенция на трафика на хора

8. ПРЕВЕНЦИЯ С ЛИЦА И ГРУПИ В РИСК ОТ ВИКТИМИЗИРАНЕ

Превантивната дейност цели намаляване на възможностите личността да стане жертва на престъпления. Тази дейност трябва да се осъществява в сътрудничество с неправителствения сектор и широк кръг от институции. Превенцията се осъществява спрямо лица, за които съществува риск да пострадат от престъпление. Основните групи и лица в риск са:

- Деца и възрастни хора;
- Деца, лишени от родителски грижи;

- Превантивна работа срещу виктимизирането на самотно живеещи възрастни хора;
- Жертви на домашно насилие;
- Хора (деца) с увреждания;
- Маргинализирани групи от населението;
- Групи от хора, упражняващите виктимогенни професии;
- Лица и групи със зависимости.

Отговорност за постигане на превенция сред групите в риск от виктимизиране и компетентност за нейното постигане са предоставени на всички централни институции и на техните местни структури, както и на органите на местното самоуправление, които в своята политика за превенция следват конкретни насоки:

- Сътрудничество с неправителствения сектор по въпросите на превенцията сред пострадалите от домашно насилие;
- Сътрудничество с неправителствения сектор за превенция на виктимизирането на хора с увреждания;
- Провеждане на обществени кампании за повишаване познанията на гражданите с оглед превантивната им защита от престъпления;
- Превантивна работа срещу виктимизирането на самотно живеещи възрастни хора в селата.

9. ПРЕВЕНЦИЯ С ЛИЦА И ГРУПИ В РИСК ОТ КРИМИНАЛЗИРАНЕ

Лицата и групите в риск от криминализиране се идентифицират с оглед на широк спектър от криминогенни фактори. Криминализацията е функция от битието в различните социални общности. Необходимо е осъществяването на целенасочено, комплексно, многостранно и активно превантивно въздействие спрямо следните категории лица и групи:

- Осъжданите лица, за които по начина им на живот и поведение може да се предположи, че ще извършат ново престъпление;
- Освободените от местата за лишаване от свобода лица, условно осъдените, наказаните с пробация и лицата с взети мерки за неотклонение по НПК;
- Системни нарушители на обществения ред;
- Лицата, злоупотребяващи с алкохол или зависими от наркотични или други упойващи вещества;
- Деца с девиантно поведение, както и техните родители;
- Лишените от право да управляват МПС, системните и груби нарушители на правилата за движение, включително и управляващи пътни превозни средства неправоспособни водачи.

Превенцията на лицата и групите в риск от криминализиране се постига чрез дейностите, самостоятелни и съвместни, на Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, Министерството на труда и социалната политика, Министерство на здравеопазването, Министерство на образованието, младежта и науката, Националното сдружение на общините в Република България, Националния център по наркомании. Широкият обхват и разнообразните проявления на риска от криминализиране предпоставят отговорността за провеждането на превенцията сред целевата група както на държавните органи, така и на неправителствения сектор. Превенцията на риска от криминализиране се постига чрез следните насоки:

- Повишаване чрез средствата за масова информация на осведомеността на обществото относно наказателната отговорност при извършване на престъпления;

- Активизиране на превантивната дейност спрямо деца и младежи в риск от криминализиране чрез съвместната работа на правозащитните и образователните институции, както и на неправителствения сектор;

- Предоставяне от неправителствени организации, съвместно с местните власти, на социални услуги за социална рехабилитация посредством специализирана превенция на асоциалното поведение и на престъпления, извършвани от лица в риск от криминализиране;

- Организиране и провеждане на програми за социална и професионална интеграция на лица в риск от криминализиране;

- Организиране и провеждане на профилактични превантивни мероприятия с криминогенния контингент от органите за сигурност и обществен ред;

- Повишаване на ефективността на пробационните мероприятия и на административния капацитет за провеждането им.

10. ПРЕВЕНЦИЯ НА ЗАВИСИМОСТИТЕ

Зависимостите са устойчив криминогенен фактор. Те включват алкохолизма и други форми на наркомания. Криминалните проявления на зависимостите често се изразяват в различни форми на агресия. Лицата, изпаднали в дълбока зависимост, извършват престъпления в преследване предимно на користни цели. За превенция на зависимостите водеща е ролята на Министерството на здравеопазването, както и на Министерството на образованието, младежта и науката, Министерството на вътрешните работи, Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията по заетостта и др. Превенцията на зависимостите се осъществява чрез следните насоки:

- Разработване и реализиране на програми за борба с алкохолизма;

- Разработване и реализиране на програми за превенция на наркоманията;

- Разработване и реализиране на програми за активно спортуване като алтернатива на зависимостите при деца и младежи;

- Разработване и реализиране на програми за реинтегриране в общността на лица със зависимости, изпаднали в състояние на социална изолация;

- Консултиране на семейства, в които има лица със зависимости.

11. ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ И ОБУЧЕНИЕ КАТО СРЕДСТВО ЗА ЕФЕКТИВНА ПРЕВЕНЦИЯ.

Натрупаният практически опит и изследвания доказват, че превенцията на престъпността е по-успешна когато обхваща много по-голям кръг от задачи на различни институции и обществени сектори, а не когато е крайно ограничена дейност на полицията. В тази връзка образователните политики са основен елемент в превенцията на престъпността в следните посоки:

- Повишаване и актуализиране на професионалната квалификация на ангажираните служители с цел поддържане на необходимия капацитет на институциите за превенция на престъпността;

- Информиране и обучение на служителите от различни институции какво могат да допринесат различните сектори за превенцията на престъпността;

- Използване на възможностите на образователната сфера за изграждани на трайни навици и нагласи за нетърпимост към престъпни прояви и избягване на въвличане в тях;

- Създаване на трайни навици за спазване на законите, опазване на околната среда, културно-историческите ценности и повишаване на правната култура на гражданите,

- Осведомяване на широката общественост и предоставяне на своевременна и балансирана информация по проблемите на превенцията на престъпността;

- Запознаване на обществеността с модели на безопасно поведение и с начините, по които могат да се предпазят, за да не станат жертва на престъпление;

- Запознаване с добри практики, за подобряване на сигурността и намаляване на уязвимостта в населените места;

- Професионално обучение и образование на млади правонарушители.

12. НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ КАТО СРЕДСТВО ЗА ЕФЕКТИВНА ПРЕВЕНЦИЯ

Научните изследвания на престъпността са основно средство за ефективна превенция. Анализът и оценката на престъпността, виктимизацията и факторите, които ги пораждат дават възможност за научно обосновани изводи и прогнози. Върху тяхната основа могат да се вземат управленски решения за целенасочена и ефективна превантивна дейност. Научните изследвания върху престъпността следва да са приоритет в провежданите политики на Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, Министерството на образованието, младежта и науката и на неправителствените организации. Научните изследвания в полза на превенцията следват главни насоки:

- Системно провеждане на научни изследвания с цел установяване на действителното състояние на престъпността и

на приоритетните области, към които трябва да се насочи превенцията;

- Системно провеждане на изследвания на виктимизацията;

- Системно анализиране на дейността на институциите по превенция на престъпността и изготвяне на научнообосновани предложения за повишаване на нейната ефективност;

- Внедряване на тези предложения в практиката на институциите;

- Прогнозиране за развитието на престъпността и виктимизацията, които да послужат за основа за взимането на управленски решения;

- Анализиране на добри практики по ПП, както и адаптиране на положителен чуждестранен опит към българските условия;

- Укрепване и развиване на научния потенциал на научноизследователските звена, които се занимават с проблемите на престъпността;

- Развитие на научни изследвания с дидактико-приложен характер, които да се използват при обучението във ВУЗ и гражданското образование в средното училище;

- Разработване на методики за оценяване ефективността на превантивните дейности и утвърждаване на практиката за системно оценяване на прилаганите програми в сферата на превенцията на престъпността.

13. МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА ПРЕВЕНЦИЯТА

Превенцията на престъпността е универсален подход за нейното противодействие. За разпространение на световните и европейски достижения в областта на превенцията и за обмяна на опит, добри

практики и успешни политики е необходимо установяване, поддържане и провеждане на международно политическо и институционално сътрудничество. Ползите за превенцията от международното сътрудничество са възможни чрез следните насоки:

- Засилване на сътрудничеството между националните компетентни институции на държавите членки на Европейския съюз по въпросите на превенцията;

- Повишаване на ефективността при усвояване на европейските средства за целите на провежданата превантивна политикал;

- Създаване на постоянна организация за участие в годишните конкурси за проекти по превенция на престъпността в рамките на Европейската мрежа за превенция на престъпността (ЕМПП);

- Организиране на семинари, обучения и конференции в сътрудничество с държавите членки на ЕМПП с цел обмяна на опит и добри практики, разработване на съвместни проекти и установяване на контакти с чуждестранни неправителствени организации.

V. *ЗАКЛЮЧЕНИЕ*

1. Финансиране на изпълнението на Стратегията.

Настоящата стратегия се финансира от държавния бюджет чрез бюджетите на съответните институции в рамките на одобрените им за съответната година бюджетни средства, както и от финансови инструменти на Европейския съюз.

2. Механизъм за изпълнение и отчитане на Стратегията.

По предложение на Националния съвет по превенцията на престъпността, Министерският съвет приема годишен план за прилагане на Стратегията. В годишния си доклад НСПП дава оценка

за изпълнението на Стратегията и прави предложения при необходимост за промени в нея на базата на анализ, осъществяван от постоянно действащ Секретариат, в чийто състав участват експерти от членуващите в Съвета институции.

В рамките на първото тримесечие НСПП внася в Министерския съвет доклада за изпълнението на Стратегията за предходната година.